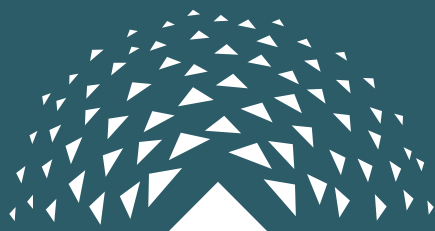

Nyugat-Balkáni politikai helyzet és kockázatok

Political Situation and Risks in the Western Balkans

ÁRMÁS JULIANNA – NÉMETH FERENC

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszeri kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Ármás Julianna, Németh Ferenc, 2021.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2021.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2021.64>

Összefoglalás: A Nyugat-Balkán országainak politikai stabilitását külső és belső tényezők egyaránt befolyásolják, melyek hatást gyakorolnak a gazdasági fejlődésre. Míg a transzatlanti integráció hagyományosan növeli a politikai stabilitást és a befektetői bizalmat, addig a térségben tapasztalható nagyhatalmi befolyásszerzési törekvések hátráltatják azt. A trendelemzésen túl számos indikátor is rendelkezésünkre áll a politikai stabilitás megállapításához, azonban ezek alkalmazhatósága korlátos. Ennek áthidalására az elemzésben saját definíciós keretet alkalmazunk a nyugat-balkáni országok politikai-gazdasági helyzetképeinek elemzéséhez, mellyel kontextusba helyezve értékelhetjük a térséget.

Kulcsszavak: Nyugat-Balkán, politikai stabilitás, NATO, EU integráció, nagyhatalmi verseny

Abstract: *The political stability of Western Balkan countries is affected by external and internal factors, both having an impact on economic development. While transatlantic integration traditionally increases political stability and investor confidence, it is hampered by aspirations of great powers in the region. In addition to trend analysis, several indicators are available to determine political stability, but their applicability is limited. To overcome this, we have set up an own definition framework for analyzing the political and economic situation in the Western Balkans, of which the region can be evaluated in context.*

Keywords: *Western Balkans, political stability, NATO, EU integration, great power competition*

BEVEZETÉS

A politikai helyzet és stabilitás jelentős kihatással van egy adott ország vagy országcsoport gazdasági fejlődésére, egyben a külföldi működőtőke-beruházásokra (FDI). A befektetők célja érdekeltségeiknek olyan környezet biztosítása, amelyben azokat nem fenyegetik külső és belső tényezők (politikai instabilitás, gazdasági sokkok, társadalmi feszültségek). A Nyugat-Balkán gazdasági helyzetének vizsgálásakor így egy lépést vissza kell mennünk és a politikai környezet megvizsgálásának útján kell elkezdeni a térségben rejlő gazdasági potenciálok feltérképezését. Máshogy megfogalmazva, megfelelő politikai környezetet biztosít vagy képes lehet-e biztosítani a Nyugat-Balkán a külföldi befektetők számára?

Az elemzés első részében a térség egészét érintő három politikai tényező – a NATO és EU integrációk, valamint a nagyhatalmi verseny – keresztül tüze által helyezzük el a térséget, míg a továbbiakban országspecifikus elemzések által, saját módszertani keret felállítását után mutatjuk be az egyes országok politikai stabilitását.

POLITIKAI FOLYAMATOK REGIONÁLIS FÓKUSZBÓL

A Nyugat-Balkán mint országcsoport három, a régió túlmutató politikai tényező által vizsgálható. A transzatlanti integráció (vagyis a NATO és EU csatlakozás) állapota mellett a nagyhatalmi verseny megjelenése (esetleges fokozódása) kihatással van a politikai és gazdasági stabilitásra. Érdeemes megnézni, hogy e három tényező figyelembe vételével milyen következtetéseket tudunk levonni a térség jelenlegi helyzetéről.

A NATO nyugat-balkáni bővítése – vagyis új tagállamok felvétele a politikai-katonai szövetségbe – 2020-ban, Észak-Macedónia [csatlakozásával](#) belátható időre végéhez ért. A tágabban értelmezett délkelet-európai régióból így három ország (Bosznia-Hercegovina, Koszovó és Szerbia) maradt ki a szövetségből, mégsem mondhatjuk azt, hogy ellenségesek a NATO-val szemben, vagy nem rendelkeznének intézményesített kapcsolatrendszerrel. A Bosznia-Hercegovina két entitása közötti antagonizmus a NATO csatlakozásról egyelőre ellehetetleníti a katonai rendszer felé való (gyors) közeledést; az ország a Partnerség a Békéért (*Partnership for Peace*, PfP) és a Tagsági Akcióterven (*Membership Action Plan*) keresztül törekszik a kapcsolatok elmélyítésére. Szerbia katonai semlegességére [hivatkozva](#) nem kíván egy katonai szövetséghez sem csatlakozni, ám a NATO-val és szövetségeseivel intenzív kapcsolatokat ápol a PfP-n és az Egyéni Tagsági Akcióterven (*Individual Membership Action Plan*) keresztül. A katonai gyakorlatok számát tekintve is a nyugati szövetségesekkel folytatott gyakorlatok sokkal több, mint a keletiekkel. Koszovónak, korlátozott nemzetközi elismerése miatt addig nincs esélye a NATO felé való tényleges közeledéshez, amíg az országot el nem ismerő négy NATO tagállam (Görögország, Románia, Spanyolország, Szlovákia) erről nem módosítja álláspontját (a NATO-ba történő tagfelvétel konszenzussal történik). Ebben a helyzetben legkorábban a Belgrád-Pristina dialógus lezárulta után következhet be lényegi változás. Koszovóban azonban jelen van a NATO KFOR missziója, amely a stabilitást kívánja fenntartani és megerősíteni. Elmondható tehát, hogy ugyan a NATO csatlakozás befejeződött, a három, védelmi szövetségen kívül „rekedt” ország viszonylag nagy mértékben részesül a NATO nyújtotta előnyökből és védőhálóból.

A térség uniós integrációja az elmúlt években lassuló ütemet mutat, amely valószínűleg a jövőben is folytatódni fog. Az EU belső problémái – elsősorban a francia-német tengely egyensúlytalanságai, a brit kilépés okozta (hatalmi) űr és az EU jövőjéről szóló eltérő tagállami elképzelések – miatt a bővítéspolitikát háttérbe szorult. Ezzel párhuzamosan a nyugat-balkáni országok részéről is egyre jobban érződik az elmaradt ígérek miatt a bővítési fáradtság, valamint – különösen a fiatalok körében – az euroszkeptizmus. A térség országait, az Európai Bizottság éves országjelentései alapján főleg ugyanazok a strukturális problémák [terhelik](#): a gyenge (politikai, igazságszolgáltatási) intézményrendszerek és jogállamisági mechanizmusok, a médiaszabadság korlátozott jellege, a makroökonómiai

problémák (magas munkanélküliség, gyenge gazdaság). (Országspecifikus problémaként jelentkezik Szerbia és Koszovó esetében a kétoldalú kapcsolatok rendezetlensége, Észak-Macedóniánál a Bulgáriával fennálló vitája, Bosznia-Hercegovina esetében pedig az ország belső megosztottsága.) Ugyan jelenleg még a legjobban teljesítő országok sem állnak készen a teljesjogú tagságra, de az uniós megosztottság eredményezte vétók (vagy lassú előrehaladás) ördögi kört eredményez.

Az uniós integráció lassú mivolta, illetve az EU hitelességének további csökkenése könnyen hatalmi vákuumot idézhet elő. A külső szereplők (beleértve a hagyományos régióbéli szereplőnek számító Törökországot, Oroszországot, Egyesült Államokat, valamint a viszonylag új aktorként feltűnő Kínát) az EU gyengeségeit kihasználva képesek befolyásukat tovább gyarapítani. Moszkva a mindenkori status quo fenntartásában érdekelt, valamint jelentős szerepet játszik a térség energiaellátásában, Peking pedig a telekommunikációs-technológiai (mint például az 5G hálózatok kiépítése) szektorban, illetve az infrastruktúra-építésben érdekelt. Az Egyesült Államok célja stratégiai érdekeltségei fenntartása, egyúttal pedig a keleti térnyerés megakadályozása az említett stratégiai szektorokban. Emiatt az aktuális világpolitikai dinamikák a Nyugat-Balkánon is leképződnek, legyen szó az amerikai–oros, amerikai–kínai, vagy akár az orosz–kínai versengésről. A külső szereplők megnövekedett szerepe, egyben pedig a térség „csatatérre” alakulása pedig negatívan befolyásolja a Nyugat-Balkán gazdasági környezetét is.

ORSZÁGSPECIFIKUS FÓKUSZ ÚJ MÓDSZERTANI MEGKÖZELÍTÉSBEN

Egy ország politikai stabilitásának megállapítására ma már nemcsak különböző elméleti definíciós keretek állnak rendelkezésünkre, hanem gyakorlati módszertani elemek, adatbázisok, rangsorok és indexek széles köre. Használatuk előtt fontos lefektetni, hogy mit, milyen céllal, hogyan kívánunk mérni, így elkerülhetetlen megismerni az adatgyűjtés és a mérőszám felállításának módszertanát. Az aktuális politikai környezetet vizsgáló nyugat-balkáni országotrékhoz először – a teljesség igénye nélkül – néhány népszerű, széles körben alkalmazott indikátor politikai stabilitás definícióját és a régió országaira vonatkozó rangsorolását tekintjük át.

A [Worldwide Governance Indicators](#) adatbázis a kormányzás hat különböző dimenziója mentén gyűjt adatot a világ országairól. A mutatók több mint 30 egyéni adatforrást vesznek alapul, melyeket közvéleménykutató végek, think tankek, nem kormányzati szervek, nemzetközi szervezetek és magánszektorbeli cégek állítanak elő. Kifejezetten a [„Politikai stabilitást és az erőszak/terrorizmus hiányát”](#) méri az adatbázis releváns indikátora, mely -2,5 és 2-5 értékek közé rangsorolja az országokat (-0,07 volt 2020-ban az átlagérték). Az index a kormányok

alkotmányellenes vagy erőszakos destabilizációjának, megdöntésének valószínűségét vizsgálja, ideértve a politikai indíttatású erőszakot és terrorizmust is. Az indikátor több különböző rangsor átlaga (többek között az Economist Intelligence Unit, a World Economic Forum és a Political Risk Services), melyek a kormányhatalom átadásának minőségét, a társadalmi zavargások, nemzetközi feszültségek, terrorizmus, és az etnikai, vallási vagy regionális konfliktusok valószínűségét tükrözik. Az index Koszovó kivételével rangsorolja a nyugat-balkáni országokat is. Észak-Macedónia áll az élen 0,10-es értékkel, míg Bosznia-Hercegovina az utolsó (-0,51). Megjegyzendő, hogy Szerbia mint az európai uniós integráció egyik éllovasa és a régió vezető gazdasága az utolsó előtti (-0,09) az országok ezen rangsorában.

A [Global Innovation Index](#) is méri a „Politikai és működési stabilitást”, célszerűen az üzleti tevékenységet érintő politikai, jogi, működési vagy biztonsági kockázatok valószínűségének és súlyosságának szempontjából. Az előzőkhez hasonló eredményt hoz a rangsorolás: a 100-as skálán Észak-Macedónia az első 73,2 ponttal, míg Bosznia-Hercegovina az utolsó 64,3-as értékkel. Az index Szerbiát Albániával azonos szintre, utolsó előtti helyre sorolja (69,6). A Fragile States Indexen (FSI) belül az [„Állami legitimitás”](#) indikátor foglalkozik a politikai stabilitással, figyelembe véve többek között a választások integritását, a politikai átmenetek természetét, az uralkodó elit átláthatóságát és elszámoltathatóságát, illetve a lakosság politikai folyamatokba vetett bizalmát, így a demonstrációk, zavargások, politikai merényletek gyakoriságát is. Az FSI állami legitimitás mérésében Montenegró áll elől 4,1-es értékkel, míg újfent Bosznia-Hercegovina zárja a sort (6,5).

Érdemes továbbá említést tenni az összetett [Bertelsmann Transformation Indexről](#) (BTI), mely nyugat-balkáni országportrék esetén célszerű összehasonlítási alap. Az index keretében a fejlődő, illetve politikai és gazdasági átmenet alatt álló országokat elemzik és értékelik az adott országok szakértői 17 kritérium alapján. Az így készült országtanulmányok két indexben összeítik az eredményeket. A „Status Index” a politikai és gazdasági átmenet szintjét jelzi, figyelembe véve többek között a politikai részvételt, a választások gyakoriságát és minőségét, a demokratikus intézmények stabilitását, a monetáris és fiskális stabilitást. Számos komponenst összesítve Montenegró (7,2) került ismét az első helyre, Bosznia-Hercegovina az utolsó-ra (6,1). A BTI Koszovóra is közöl adatot, Boszniával közel azonos szintre sorolja a fiatal államot (6,2). Szerbia a korábbiakban tapasztaltak szerint a középmezőnyben marad (6,9), mely a *szabad és tisztességes választások* (6), a *véleménynyilvánítás szabadsága* (6), a *hatalmi ágak elválasztása* (5), a *hivatali visszaélés elleni fellépés* (5), a *független igazságszolgáltatás* (6), a *demokratikus intézmények működése* (6) és a *pártrendszer* (6) a kritériumokra kapott alacsony értékeknek köszönhető. A második, „Governance Index” a politikai vezetés minőségét méri a kormányzás hatékonysága, a konszenzusépítés, az erőforráshatékonyság vagy a nemzetközi kapcsolattartás

kritériumok mentén. Szerbia kivételével a Status Indexhez hasonló rangsort közöl a kormányzás minőségét mérő indikátor: a térség legnagyobb országa Albánia mögé sorolódik, köszönhetően a civil szféra állapotára kapott alacsony értékeknek.

Egy ország politikai-gazdasági stabilitását nemcsak belpolitikai tényezők befolyásolhatják, hanem – ahogy már az előzőekben utaltunk rá – külső hatalmak térnyerése, befolyásszerzési tevékenységüknek való kitettség is. A [GLOBSEC Vulnerability Indexe](#) a külföldi befolyással szembeni sebezhetőséget méri egy 0-100-es skálán öt dimenzió mentén: közvélemény álláspontja, politikai színtér, közigazgatás, információs tér, a civil és akadémiai szféra állapota, különös tekintettel a Kreml és Peking tevékenységére. Az index mindössze nyolc kelet-közép-európai országot mér, melyek közé így három nyugat-balkáni ország került be. Szerbia nemcsak a szűkebb régióban, hanem az egész felmérésben messze az első helyen áll a sebezhetőség tekintetében (55), mely leginkább a politikai vezetés szintén tapasztalható külső befolyásszerzésben mutatkozik meg (66).

A különböző indikátorok használata rendkívüli népszerűségnek örvend, hiszen azokkal könnyen, szemléletesen lehet rangsorokat felállítani, országokat összehasonlítani. Ugyanakkor ezen indexek a valóságot egy leegyszerűsített, számszerűsített adat formájában közlik, melyekkel ugyan adott terület pozitív vagy negatív változásainak, aktuális trendjeinek bemutatására alkalmasak, de további, ok-okozati viszony felállítására már nem megfelelő források. Alkalmazhatóságuk további korlátát jelenti, hogy a rangsorok mindig adott céllal készülnek, így „[normatív jellegűek](#)”. A társadalomtudományok jellegéből adódóan így a vizsgálni kívánt jelenségek nem írhatók le teljeskörűen a természeti világ egzakt módszereivel, az indikátorokat a megfelelő kritikával és távolságtartással szükséges kezelni.

Mindezek figyelembe vételével elemzésünkhöz felállítottuk egy saját, de a korábban szemlézett indikátorok komponenseit is részben tartalmazó definíciós keretet a politikai stabilitás vizsgálatára. Célunk az elmúlt tíz év trendjeinek felvázolásával, fontosabb eseményeinek kiragadásának ismertetésével kontextusba helyezni az adott ország politikai folyamatait, mellyel egy komplexebb kép adható a számsorokon túl. A nyugat-balkáni országok politikai stabilitásának bemutatására a következő szempontrendszer alkalmaztuk: vizsgáltuk a parlamenti választások és az ezeket követő esetleges hatalmváltások gyakoriságát, illetve a politikai erőszak jelenlétét, annak formáit. Megnéztük, jellemző-e a kormányzatok részéről a felelősségvállalás az előző kormányok döntése miatt, van-e kontinuitás a kormányzásban egy esetleges hatalmváltás után vagy a politikai elszámoltatás a jellemzőbb. Végül összevetettük, megmutatkoztak-e az előrehozott választások, hatalmváltások, erőszakos politikai incidensek a GDP-növekedés stabil ütemére.

ALBÁNIA

Albániát az első, 1992-es választások óta kétpártrendszer jellemzi; a jobboldali Albán Demokrata Párt (*Partia Demokratike e Shqipërisë*, PD) és a baloldali Albán Szocialista Párt (*Partia Socialiste e Shqipërisë*, PS) között dől el a kormányzás. A 2013 óta tartó Rama-korszakkal erőteljes polarizálódásnak indult az albán politikai élet; Edi Rama (PS) 2021-ben harmadszor is kormányt alakítani. Rama stabil hatalmát jól mutatja, hogy a négyévenkénti parlamenti választásokon kívül nincs szükség előrehozott választások meghirdetésére, jóllehet az ország politikai botrányoktól nem mentes.

Rama kormányzása kardinális változást nem hozott az albán politikai életbe. 2013-as megválasztása után még jelentős [fellépést](#) mutatott a szervezett bűnözés és kábítószerkereskedelem ellen, melynek köszönhetően az ország megkapta tagjelölti státuszát az Európai Uniótól. A Berisha-korszak után azonban egy hasonló személyközpontú kormányzati kultúra épült ki Rama vezetésével, az ország ugyanazon problémákkal küzd: politikai és gazdasági hatalom koncentrációja, korrupció, szervezett bűnözés.

A politikai polarizációt jól szemléltetik az elmúlt tíz év tüntetései is. A Rama-korszak alatti jelentős demonstrációkat rendre az ellenzék koordinálta, gyakran végződve erőszakkal. A legjelentősebb tüntetéssorozatok [2015](#)-ben, [2017](#)-ben és [2019](#)-ben mind hasonló céllal szerveződtek, követelve a kormány lemondását, a korrupció és a munkanélküliség felszámolását, a választások elhalasztását vagy az eredmények felülvizsgálatát. Az erőszakos rendőri fellépés problémáját jelzi, hogy [tavaly](#) több városban is különálló tiltakozások bontakoztak ki a visszaélések ellen, a tiranai újfent erőszakba fordult.

Az albán gazdasági termelés 2013 óta folyamatos, egyre növekvő bővülést [mutatott](#) (1-4,1%), ezt a tendenciát törte meg a koronavírus-járvány okozta gazdasági válság. 2020-ban -3,3 százalékot esett vissza a GDP-növekedés az agrárgazdasági szektor jó teljesítménye és a [földrengés](#) utáni újjáépítési munkák ellenére. Megjegyzendő, hogy a GDP átlagosan 8 százalékat adó hazautalások mértéke nőtt az előző évekhez képest, [2020](#)-ban 9,9 százalék volt az arány. A 2021-ra előrejelzett GDP-növekedés az [IMF](#) szerint 5,3 százalék, míg az [Európai Unió](#) 3,7 százalékot jósol. A gazdasági kibocsájtás 2022-re érheti el a 2019-es szintet (4,5%), kivéve a szolgáltatásexportot.

BOSZNIA-HERCEGOVINA

Az országban ritkák az előrehozott választások; azokat rendszeres időközönként, négyévente (2014, 2018, 2022) tartják meg. Bosznia-Hercegovinában többszintű végrehajtó hatalom működik: a boszniai Szerb Köztársaságban (*Republika Srpska*) a politikai hatalmat 2006 óta Milorad Dodik pártja, a Független Szociáldemokraták Szövetsége (*Savez nezavisnih socijaldemokrata*) gyakorolja. A bosznia-her-

cegovinai Föderációban ezzel szemben 2018-ban kormányváltás történt: a tizenhat évig kormányzó pártok – a bosnyák Demokratikus Akciópárt (*Stranka demokratske akcije*) és a Bosznia-Hercegovinai Horvát Demokratikus Unió (*Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine*) helyét egy széles, balközép koalíció vette át. A kormányzatok felelősségvállalásáról elmondható, hogy a nehéz és körülményes belső egyeztetések miatt a nemzetközi szerződéses kötelezettségeket megfontoltan vállalnak, cserébe viszont a végrehajtási hajlandóság biztosított, illetve a kormányváltások ritkasága is ezt a vonást erősíti.

Az elmúlt két évtizedben a politikai erők ritkán fordultak erőszakos esz-közökhöz és utcai politizáláshoz. Ez alól kivételt a 2014-es [tüntetэшullám](#) jelentett: a szegénység, a korrupció és az akkori vezető pártokkal való elégedetlenség miatt spontán utcai tüntetések voltak a Föderáció nagyvárosaiban, amelyek jelentős anyagi kárt okoztak és áldozatokkal is jártak.

A koronavírus-járvány a 2008-as pénzügyi válság okozta visszaesésből éppen csak gyengén visszaépülő szerény gazdasági növekedés trendjét törte meg. Az IMF [adatsorait](#) figyelembe véve 2020-ban a boszniai GDP értéke 4,3 százalékkal csökkent. A nemzetközi pénzintézet becslései szerint 2021-ben 2,8, 2022-ben pedig 3,2 százalékos GDP növekedést tud majd elérni az ország.

ÉSZAK-MACEDÓNIA

Észak-Macedóniában előfordulnak, az elmúlt években pedig egyre gyakoribb opcióként jelennek meg az előrehozott parlamenti választások (2011, 2016, 2020). A kormányok ezzel a belpolitikai feszültségek enyhítését, vagy a nemzetközi szereplők (USA, EU) nyomásgyakorlását kívánják enyhíteni ezen lehetőséggel. Az elmúlt tíz év a kormányváltások szempontjából kiegyensúlyozott képet tükröz: a két legnagyobb macedón párt – a Macedóniai Szociáldemokrata Szövetség (*Socijaldemokratski Sojuz na Makedonija*, SDSM) és a Belső Macedón Forradalmi Szervezet – Macedón Nemzeti Egység Demokratikus Pártja (*Vnatesna Makedonska Revolucionerna Organizacija – Demokratska Partija za Makedonsko Nacionalno Edinstvo*, VMRO-DPMNE) – időről-időre cserélődik a hatalmon, a koalícióépítésben ugyanakkor mindkét pártnak nehézségei akadnak. A hatalomváltás azonban nem mondható el az észak-macedóniai albán politikai közösséget domináló Demokratikus Unió az Integrációért (albánul: *Bashkimi Demokratik për Integrim*; macedónul: *Demokratska unija za integracija*) pártról, amely 2002 óta az összes kormányának tagja (volt).

Az új kormányok célja alapvetően az előző rendszer elszámoltatása: a 2017-ben kormányt alakító SDSM a VMRO-DPMNE által kialakított state capture-t kívánta [feloldani](#), eközben szakpolitikai szinten a legtöbb területen [folytonosság](#) figyelhető meg. Egy esetleges kormányváltás során nem várható, hogy a sokszor vitatott nemzetközi szerződéseket (a [Preszpa megállapodást](#)) az ellenzék vezette új hatalmi blokk valóban felülvizsgálná.

Az elmúlt tíz évben több alkalommal is erőszakossá váltak különféle, legtöbbször etnikai alapon szerveződő, politikai motiváltságú tüntetések. Kiemelendők ezek közül a 2015-ös [kumanovói](#) események, a „véres csütörtök-ként” jegyzett 2017-es parlamenti [ostrom](#) és a névváltoztatás elleni 2018-as [demonstráció](#). A tüntetések során gyakran előtérbe kerül a (nacoinalista) macedón-albán törésvonal.

Ahogy a többi ország esetében is, Észak-Macedónia évenkénti 5-7 százalékos GDP növekedését megtörte a gazdasági válság, illetve az azt követő euróválság. A 2012 utáni, évenkénti 2-3,5 százalékos GDP növekedést a koronavírus-járvány szintén megakasztotta; 2020-ban 4,5 százalékkal esett vissza az észak-macedón gazdaság. A [Világbank](#) 2021-re 4,6 százalékos GDP emelkedést prognosztizál, az [EBRD](#) 2022-re pedig 4 százalékos növekedést.

Koszovó

Koszovó turbulens politikai életét jól tükrözi az, hogy az elmúlt tíz évben négy alkalommal (2014, 2017, 2019, 2021) tartottak parlamenti választásokat, kivétel nélkül előrehozottan. Megjegyzendő továbbá, hogy 2019-2021 között dupla hatalomváltás történt: 2020 tavaszán bizalmatlansági indítvánnyal [bukott](#) meg az első Kurti-kormány, mely után Hashim Thaçi akkori elnök újabb választások nélkül adott kormányalakítási megbízást a Koszovói Demokratikus Ligának (*Lidhja Demokratike e Kosovës*, LDK). A kitöltetlen hivatali idők miatt jelentősen romlott a kormányzás színvonala, így kedvező várakozásokat hozott, hogy a 2021. februári [választások](#) után az Önrendelkezés (Lëvizja Vetëvendosje, LVV) egypárti kormányt tudott alakítani, mely példa nélküli a koszovói demokrácia történelmében.

A gyakori választások miatt a kontinuitás hiánya jellemzi Koszovó politikai életét. Legnagyobb töréspontot a Szerbia felé gyakorolt politika jelenti, jó példája ennek a szerb és bosnyák árukra kivetett büntetővámok kérdése. A Haradinaj-kormány által 2018 őszén [kivetett](#) vámokat 2020 tavaszán felváltotta a Kurti-kormány által bevezetett [reciprocitás](#) gyakorlata. 2020 júniusában pedig a viszonzossági intézkedéseket is [visszavonta](#) a hivatalba lépő Avdullah Hoti kormányfő. A 2021 februárja óta újfent kormányon lévő Önrendelkezés folytatja korábbi, a Szerbiával kötött megállapodások felülvizsgálatára vonatkozó, illetve a viszonzosság elvét gyakorló politikáját. Utóbbit jelzi a szeptemberi szerb–koszovói rendszámtábla-incidens és az arra hozott ideiglenes [megoldás](#).

A koszovói háború után éveket súlyos politikai erőszak terhelte, rendszerek voltak a politikai motivációjú gyilkosságok. Az elmúlt évtized sem volt mentes kisebb összetűzésektől és tüntetésektől. 2015 elején kormányellenes, erőszakba forduló [tüntetéshullám](#) bontakozott ki Aleksandar Jablanović koszovói szerb politikus albánokra tett nyilatkozata után. Legutóbb idén ősszel

a szerb–koszovói határon okozott [feszültséget](#) a szerb rendszámtáblákra bevezetett reciprocitás politika. A politikai erőszak nem csak az utcákon jelenik meg: [2015](#)-ben és [2018](#)-ban is az akkor ellenzéki sorban lévő LVV a parlamenten belül adott hangot nézeteltérésének könnygázpalackok eldobásával.

Köszönhetően a külföldi tőkebefektetéseknek, a koszovói GDP az elmúlt évtizedben átlagosan 4 százalékos körüli növekedési trendet mutatott. Ezt a koronavírus-járvány okozta visszaesés törte meg; az [IMF](#) adatai -5,3 százalékos visszaesést rögzítettek a koszovói gazdaság 2020-ban, míg a [WorldBank](#) -6,8 százalékos mutat. [2021](#)-re az előrejelzések 6 százalékos növekedést jósolnak, melynek egyik fő oka, hogy a diaszpóra [hazautalásainak](#) mértéke 40 százalékos emelkedett az idei év első nyolc hónapjában.

MONTENEGRÓ

A 2020-as – a montenegrói politikai életre nem jellemző – előrehozott parlamenti [választások](#) törték meg a Szocialisták Demokratikus Pártjának (*Demokratska partija socijalista Crne Gore*, DPS) 1991 óta fennálló hatalmát.¹ Milo Đukanović pártelnök, aki korábban számos alkalommal töltötte be az ország állam- és kormányfői pozícióját, 2022-ig Montenegró elnöke. Bár a DPS első helyen végzett a választáson, a parlamenti többséget hagyományos koalíciós partnereivel sem tudta biztosítani. 2020 végén ellenzéki kormánykoalíciók támogatásával alakíthatott kormányt, Zdravko Krivokapić miniszterelnök. A koalíció stabilitását veszélyezteti az eltérő ideológiájú (nyugati, szerb-és oroszbarát, NATO-ellenes) pártok tömörítése.

Az új montenegrói kormány számos területen a korábbi vezetés elszámoltatására törekszik. Ebbe a mintába illeszkednek a Đukanović elleni fellépések ([srebrenicai szerepe](#), alkotmányos [felelősségre](#) vonásának kezdeményezése), vagy a szervezett bűnözés és a korrupció elleni harc elősegítésére hozott [„maffiaellenes”](#) törvény. Ugyanakkor a Krivokapić-kormányt gyakran illetik a szerb-és oroszbarát jelzőkkel, a Szerb Ortodox Egyház felé hozott kedvezmény volt a vitatott egyházügyi törvény [módosítása](#) is. A külpolitikát tekintve a kormány továbbra is elkötelezett az EU-integráció és a NATO tagsága felé.

A Đukanović-érát tiltakozások sorozata kísérte, az erőszakos tüntetők mellett gyakori volt a rendőri brutalitás is. A demonstrációk rendszerint a kormány lemondását, a korrupció felszámolását és előrehozott választások kiírását [követelték](#). 2019-ben az ún. „Boriték-ügy” kirobbanása után, párhuzamosan a szerbiai tüntetésekkel és hasonló célokkal szerveződött az [„Állj ellen!”](#) mozgalom. 2019-től az egyházügyi törvény miatt bontakozott ki [tüntetéshullám](#). Az esetenként túlzott szerbbarátsággal vádolt új kormány alatti legnagyobb tüntetés a montenegrói Szerb Ortodox Egyház új montenegrói fejének beiktatása köré [szerveződött](#).

1 A párt már 2012-ben és 2016-ban is koalíciós partnerekkel (SD és kisebbségi albán és bosnyák pártok) biztosította a DPS parlamenti többséget.

A koronavírus-járvány jelentette gazdasági válság nemcsak a Nyugat-Balkán, de Európa országai közül is az egyik leginkább Montenegrót [sújtotta](#). A külföldi turizmusra és a finomított fémek exportjára nagymértékben támaszkodó gazdaság 2020-ban [15,2](#) százalékos visszaesést realizált. Mivel a tapasztalat azt mutatja, hogy az utazásba vetett bizalom fokozatosan tér vissza, a 2021-re előirányzott GDP-növekedés a korábbi jelentős visszaesés miatt magas ([7%](#)), azonban 2025-ig csökkenő tendenciát mutat (5,6-2,9%).

SZERBIA

Az utóbbi évtizedben Szerbiában minden második évben valamilyen szintű (parlamenti, tartományi és/vagy önkormányzati) választásra sor került. A parlamenti választásokat (2012, 2014, 2016, 2020, 2022) a kormányzó pártokon belüli feszültségek, de leginkább a Szerb Haladó Párt (*Srpska Napredna Stranka*, SNS) hatalommegtartási módszere idézi elő. Az államfő közvetlen választására (2012, 2017) főként utóbbi, illetve a tisztséget betöltő politikus lemondása van kihatással. 2012 óta a legnagyobb kormányzóerő az SNS, amelynek legfőbb koalíciós partnere továbbra is a Szerbiai Szocialista Párt (*Socijalistička partija Srbije*, SPS). Az ellenzék töredezett, az SNS stabil pozíciója miatt kevés lehetőség mutatkozik hatalomváltásra.

A kormány részéről kizárólag Koszovó ügyében tapasztalható kontinuitás az előző rendszerrel; e tekintetben nem vonják kétségbe az előző kormányok munkáját (ez Koszovó függetlenségének el nem ismerését jelenti, illetve az EU által mediált dialógus fenntartását).

Az elmúlt évtizedben politikai erőszakra a szó szoros értelmében nem került sor, ám több alkalommal is rendőri erőszakba fulladt számos kormányellenes tüntetés (mint például az [„1 az 5 millióból”](#) demonstráció-sorozat). Ezenkívül ellenzéki [politikusok](#) és nem kormányzati médiumok [képviselői](#) ellen is történtek erőszakos cselekmények, amelyek mögött kormányközelinek vélt körök és futballhuligáncsoporthoz is felbukkantak.

A 2010-es évektől tapasztalható FDI-orientáltsága miatt Szerbia GDP-je a pandémia időszakáig fokozatosan növekedett. Az EBRD 6 százalékos GDP [növekedést](#) jelez 2021-re (a Nemzetközi Valutaalap [6,5 százalékot](#) mér), míg a jövő évben ez a mutató 4,3 (az IMF szerint pedig 4,5) százalékot fog emelkedni.

ÖSSZEGZÉS

A Nyugat-Balkán gazdasági fejlődésének egyik záloga a politikai stabilitás mértéke, melyre mind külső, mind belpolitikai tényezők hatást gyakorolnak. A stabilitást és ezáltal a harmadik országok piaci tevékenységét, befektetéseit ösztönözné egyrészt a jelenleg stagnáló euroatlanti integráció

előrehaladása, ugyanakkor visszatartó erőként hat a nagyhatalmi versengés több fronton történő térségbeli leképeződése. Mindezek mellett az országok belső hatalmi viszonyai ugyancsak jelentősen befolyásolják a külföldről érkező működőtőke arányát.

Az áttekintett, politikai stabilitást mérő indexek egyértelműen jelzik, hogy a Nyugat-Balkán országai jelentős reformokra szorulnak többek között a jogállamiság, a politikai elszámoltathatóság, a független igazságszolgáltatás vagy a korrupció és szervezett bűnözés, illetve az erőszakos politikai fellépések visszaszorításának terén. Érdeemes azonban felismerni, hogy a vizsgált országok elhelyezése a különböző rangsorokon nem ad átfogó képet a helyi adottságokról, azokról csak az események kontextusba helyezésével kapható reális helyzetkép. Így például míg Koszovó esetében a választások gyakorisága valóban instabil politikai környezetet jelent, addig Szerbiára nézve azok az aktuális kormány hatalmi pozíciójának megerősítését szolgálják. A gyakran túlzott hatalomkoncentrációval vádolt, az indexekben rendre hátrébb teljesítő Szerbia vagy Albánia gazdasági teljesítőképességét nézve inkább előnyt jelent a stabil politikai vezetés. Ezzel szemben Bosznia-Hercegovina intézményi, strukturális problémái és a gyengébb gazdasági növekedés, vagy Koszovó fiatal államisége és a politikai kontinuitás hiánya között együttjárás tapasztalható, ahogy azt az indexek előre jelezték.

Kétségtelen, hogy egy külpiaci gazdasági beruházás előtt az adott ország politikai viszonyainak felmérése elengedhetetlen. Az politikai-gazdasági környezet megismeréséhez jó kiinduló alapot szolgálnak a különböző rangsorok, ugyanakkor azokat megfelelő távolságtartással kell értelmezni. Értelmezésük mellett elkerülhetetlen a mérőszámok mögötti mélyebb rétegek feltárása, elkerülve így a hibás következtetéseket.